

звукоутворення, оскільки це удосконалення (корекція) відбувається на основі створених уявою та закріплених пам'яттю звукових еталонів.

Отже, на основі вищевикладеного, сутність вокального слуху в контексті його розвитку у підлітків ми вбачаємо у здатності до аналізу вокально-слухового сприйняття, оцінювання власної фонації на основі внутрішніх відчуттів та корекції її якості у відповідності до створених уявою та закріплених пам'яттю вокально-звукових еталонів. Ефективність розвитку вокального слуху залежить від розвитку внутрішнього слуху, уяви, музичної пам'яті, мислення у процесі навчання музики.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у визначенні й обґрунтуванні структурних складових вокального слуху підлітків в процесі навчання музики.

Література

1. Агарков О.М. Интонирование и слуховой контроль в сольном пении / О. М. Агарков // Вопросы физиологии и вокальной методики. – М. : Музыка, 1975. – С.70-89.
2. Готсдинер А. Л. О восприятии музыки и музыкальном слухе / А. Л. Готсдинер // Роль музыки в эстетическом воспитании детей и юношества : сб. ст. [сост. А.Л. Готсдинер]. – Л. : Музыка, 1980. – С. 41–57.
3. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики /Лев Борисович Дмитриев // Изд. 2-е. – М.: Музыка, 1996. – 368 с.
4. Емельянов В.В. Развитие голоса: Координация и тренинг / Виктор Вадимович Емельянов. – СПб. : Изд-во Лань, 2000. – 190 [2] с.
5. Маруфенко О. В. Вокальна підготовка вчителя музики: слуховий аспект / О.В. Маруфенко // Педагогічний альманах: / [зб. наук. праць]. Південноукраїнський регіональний ін-т післядипломної освіти пед. кадрів. – Херсон: РІПО, 2011. – Вип. 11. – С. 170- 176.
6. Менабени А.Г. Методика обучения сольному пению / Менабени Анжелина Георгиевна. – М. : Просвещение, 1987. – 95 с., ил., нот., ил.
7. Морозов В.П. Вокальный слух и голос / В.П.Морозов. – М.–Л. : Музыка, 1965. – 86 с. : рис.
8. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / Рудницька Оксана Петрівна. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 360 с.
9. Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению / Г.П. Стулова. – М.: Прометей. – 1992. – 270 с.
10. Фомичев М.И. Основы фониатрии / М.И. Фомичев. – Л. :Медгиз, 1949. – 188 с.
11. Юссон Р. Певческий голос: исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Рауль Юссон. – М.: Музыка, 1974. – 263 с.
12. Юцевич Ю.Є. Музыка. Словник-довідник / Ю.Є. Юцевич. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 352 с.

УДК 371.134.016

Гу Цзін

СПЕЦИФІКА ВОКАЛЬНО-СЛУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розглянуто специфіку вокально-слухової діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Визначено місце співацької підготовки студентів у музично-професійному навчанні майбутніх учителів музики. Окреслено значення формування музично-слухових уявлень майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці студентів мистецьких спеціальностей педагогічних ВНЗ. Підкреслено значення вокально-слухових координацій в процесі оцінювання рівнів професійності якості звучання співацького голосу.

Ключові слова: слухова діяльність, вокальний слух, вокально-педагогічний слух, вокально-слухові уявлення, вокально-слухова координація.

В статье рассмотрена специфика вокально-слуховой деятельности будущего учителя музыкального искусства. Определено место певческой подготовки студентов в музыкально-профессиональном обучении будущих учителей музыки. Выделено значение формирования музыкально-слуховых представлений будущего учителя музыки в профессиональной подготовке студентов художественных специальностей педагогических вузов. Подчеркнуто значение вокально-слуховых координаций в процессе оценки уровней профессиональности качества звучания певческого голоса.

Ключевые слова: *слуховая деятельность, вокальный слух, вокально-педагогический слух, вокально-слуховые представления, вокально-слуховая координация.*

The article deals with the specifics of vocal and auditory future teacher of music. The place of the singers in the training of students of music and professional training of future teachers of music. Outlined value formation musical and auditory representations of the future music teachers in professional training of students of art specialties pedagogical universities. The place vocal and auditory coordination in assessing levels of professional sound quality voice.

Keywords: *auditory activity, hearing vocal, vocal-pedagogical hearing, vocal and auditory presentation, vocal and auditory coordination.*

Спрямованість педагогічної науки на вирішення низки важливих питань щодо професійної підготовки фахівців різних мистецьких напрямків полягає у музичному розвитку учнів в шкільному й позашкільному освітньому просторі України, що має особливу актуальність. Адже, акцентуація уваги до музичного навчання дітей, що сприяє умінню слухати й організовувати отриману інформацію має сприяти покращенню їх здатності сприймати й опрацьовувати різноманітні повідомлення, що є значущим для музичного навчання. На нашу думку, це дасть можливість поліпшити стан сприйняття навчально-музичного матеріалу школярами, активізувати їх комунікативні можливості.

Вагоме місце у музично-професійній підготовці студентів мистецьких спеціальностей педагогічних ВНЗ відведено вокальній підготовці, завдяки якій відбувається залучення студентів до музично-естетичного, художнього, виконавського-технічного розвитку. У цьому процесі особливе значення має формування музично-слухових уявлень майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз сучасних досліджень засвідчив багатоаспектність наукових підходів до вокально-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема, висвітлення: історичного аспекту створення вокально-виконавських і вокально-педагогічних шкіл (Б.Гнидь, Л.Гринь, Ю.Грищенко, В.Іванов, Р.Калин, В.Михайлець); етнокультурологічного аспекту української вокальної школи (В.Антонюк); основ вокального виконавства (Н.Гребенюк, М.Донець-Тесейр); специфіки естрадного вокального виконавства (Н.Дрожжина); виховання народної манери співу (Р.Лоцман); вокально-виконавської техніки (М.Єгоричева, А.Кулієва); емоційної сфери вокальної творчості (О.Єрошенко); загальних положень вокальної педагогіки (П.Голуб'єв, Д.Євтушенко та ін.).

Вокальна діяльність учителя музичного мистецтва і підготовка до неї майбутніх учителів розглядалася за такими напрямками, як: специфіка вокального виконавства та вокальної педагогіки (О.Стахович, Ю.Юцевич), неперервна професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокальної діяльності (Н.Можайкіна, Т.Пляченко), формування вокально-виконавської майстерності (Г.Стасько, О.Шуляр), вокально-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва (Л.Василенко, Л.Гавриленко, Т.Жигінас, Л.Каменецька, О.Матвеева, Л.Тоцька), формування вокально-звукової культури та розвитку вокального слуху майбутнього вчителя музики (О.Маруфенко, Т.Ткаченко, Ма Цзюнь, О.Прядко), інноваційні технології розвитку професійно-особистісних рис та якостей студентів у процесі вокальної діяльності (Л.Лабінцева, Г.Панченко та ін.).

Згідно специфіки фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва постає особлива потреба у підготовці такого вчителя, який зможе забезпечити

формування слухової уваги своїх вихованців. З цією метою необхідно розкрити значення вокальної підготовки – одного із пріоритетних напрямків підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, та окреслити напрями реалізації удосконалення умінь і навичок у майбутній вокальній роботі зі школярами. Вокальна музика забезпечує успішне залучення студентів до загальнолюдських музичних цінностей, розвитку комплексу музичних потреб і художньо-естетичних смаків, що стимулюють творчу активність та всебічно їх розвивають. Тому проблема розвитку вокального слуху, вагомій складовій, вокального розвитку студентів мистецьких спеціальностей педагогічних університетів є своєчасною та актуальною.

Необхідно зазначити, що видатні педагоги-вокалісти та дослідники Л.Дмитрієв, Л.Євтушенко, Л.Работнов, Г.Урбанович, Ю.Юцевич та ін. спрямовують свою практично-педагогічну увагу на розвиток вокально-виконавських умінь та навичок, до яких відносять: рухливість, кантилену, чітку дикцію, активну артикуляцію, наявність та розкриття у процесі практичної роботи темброво-інтонаційних елементів, тощо. Вокальні вміння та навички, що щільно взаємопов'язані з системою вокально-слухових уявлень є головним еталоном у співі. Становлення системи вокально-слухових уявлень дозволяє говорити про професійну якість, про можливість вирішення у практиці вокально-педагогічного процесу більш складних завдань, поступової професіоналізації вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Вокально-слухові уявлення нерозривно пов'язані з вокально-слуховими координаціями. Щоб оцінити рівень професійності, вокалісту недостатньо просто чути й оцінювати (на слух) якість звучання голосу в процесі співу. Поряд з цими професійними можливостями важливо уявити і бути готовим відтворити, а при необхідності, й скоригувати різні вокально-технічні задачі безпосередньо у процесі співацької діяльності.

Для вчителя музики важливо не тільки оволодіти вокальними навичками, але не менш важливим виявляється набуття досвіду еталонного звучання, так званого, багажу вокально-слухового гатунку. Вміти співати й вміти слухати, у взаємодії дають поштовх для розкриття власних слухацьких якостей співака, аналізувати у процесі співу його якість. Доречно коригувати у процесі співу його якість застосовуючи при цьому певні вокально-технічні засоби, які забезпечать якість передбачувану внутрішнім вокальним слухом, а в подальшій професійній діяльності, й у співі своїх учнів. Іноді зустрічаються вислови специфічного характеру, наприклад “слухати зв'язками”, або “мати вокальне вухо” тощо, які мають відношення як до вокального виконавства, так і до вокальної педагогіки і не втрачають привабливості й сенсу, адже мають яскраву образність, а тому й зрозумілі багатьом поколінням, що пройшли вокальну підготовку й набули досвіду усвідомленого співацького процесу.

Основу усвідомленого співу у вокальному розвитку складає якісно і професійно визначена система вокальних відчуттів та відповідних до них вокальних навичок. Розвинута сфера вокальних відчуттів, вокально-слухових уявлень розглядається нами як найважливіша якість професійного становлення, що є об'єктивним критерієм рівня співацького розвитку. Таким чином, вокально-слухові уявлення – ідеальні за своєю природою “об'єкти” є джерелом вокально-слухових координацій у співі, основою співацьких умінь, свідомого володіння голосом [1, 156].

Великий внесок у розуміння механізму процесу свідомого володіння співацьким голосом вніс В.Морозов. Він зазначив, що у здійсненні основних форм сенсорних дій, якими є відчуття й сприйняття важливу роль відіграють орієнтовані рухи рецепторних апаратів спрямованих на дослідження навколишнього середовища. Основна функція ефекторних (зворотних) елементів цих дій, що виступають у вигляді рухів, полягає у моделюванні властивостей сприйнятого предмета. Встановлено, що за допомогою орієнтованих ефекторних ланок (зворотних зв'язків) відбувається початкове зняття зліпка з копії об'єкта, потім лише результати реакції передаються на мозаїку мозкових центрів. Для регулювання голосу і мовлення існує принцип зворотного зв'язку. Сутність цього зв'язку полягає в тому, що по першому (прямому) каналу від центрів регулювання (у випадку голосового апарата)

йдуть сигнали до виконавчих органів, тобто до м'язів. Сигнали призводять до руху додаткові органи з метою викликати певну послідовність цих рухів відповідно до програми тих або інших дій. Другий канал йде у зворотному напрямі – від виконавчих органів до центру. Ці сигнали несуть інформацію, як спрацювали й у якому стані виконавчий орган у кожний співацький момент, який результат діяльності виконавчих органів. Отже, завдяки зворотному зв'язку, який повертається до центру, останній інформований про роботу рухових органів [4, 66].

Таким чином, співацький процес відбувається за допомогою прямого зв'язку, який надходить від центру по волокнах рухових нервів головного мозку до м'язів голосових складок і у зворотному напрямі. Взаємозв'язок вокального слуху, кінестезії, тобто м'язових відчуттів, пов'язаних з положенням або напрямом руху певної частини тіла людини, що має важливе значення у співацькому навчанні, віброрецепції, пропріорецепції створює умови для еталонного співацького виконавства. Тобто, скоординованість дій залежать від пропріорецепції, барорецепції, що й визначає специфіку співацької діяльності (за В.Морозовим).

Видатні педагоги-вокалісти З.Бузіна, М.Донець-Тессейєр, Л.Лобанова, Л.Руденко, Є.Чавдар, В.Курін, М.Кондратюк, К.Огневий та ін. вважали, що від розвитку вокального слуху залежить якість звучання співацького голосу. Вокально-педагогічна інтуїція, передбачення еталонного звучання своїх вихованців та методичне підґрунтя розвитку вокального слуху відомі педагоги-вокалісти відзначали, як одну з найвагоміших якостей у вокальному розвитку та вокально-педагогічній підготовці фахівців.

Слід підкреслити, що *вокальний слух* – особливий вид музичного слуху, який включає звуковисотний, динамічний, тембровий, ритмічний слух, а також барорецепцію і вокально-тілесну схему. Здатність співака до оцінювання якості власної фонації та її коригування є показником співацької виконавської майстерності. *Вокально-педагогічний слух*, дозволяє оцінювати й усвідомлено контролювати, удосконалювати якість звучання голосу учня в процесі вокального розвитку (постановки голосу), що є обов'язковою умовою керівництва зазначеним процесом. Вокальний слух, на думку Ю.Юцевича є складним музично-співацьким утворенням, яке поєднує звуковисотний, динамічний, тембровий, ритмічний слух і комплекс різнопланових відчуттів [5, 4].

Вокально-педагогічний слух майбутнього вчителя музики характеризуються: наявністю чітких установок на процес діагностування вокальної діяльності; *усвідомленням необхідності розвитку вокально-слухових умінь* для вдосконалення власних вокальних умінь та навичок; сформованістю навичок самодіагностування власного співацького процесу на основі слухових уявлень та внутрішніх відчуттів під час фонації; сформованістю відчуттів вокально-тілесної схеми; високим рівнем сформованості активного вокально-педагогічного слуху [5, 87].

Вокально-педагогічний слух у великій мірі залежить від теоретичної обізнаності яка ґрунтується на знаннях з вокальної педагогіки та суміжних галузей наук: фізіології, психології, загальної педагогіки, акустики, фоніатрії, фонетики, гігієни голосу, методики викладання постановки голосу, володіння тезаурусом вокальної педагогіки, високим рівнем обізнаності з питань історії вокальної педагогіки та сучасних тенденцій її розвитку (за О.Прядко).

Для ефективного розвитку вокального слуху майбутньому вчителю музики необхідно працювати над розширенням діапазону, тембрально збагачуючи голос. Вокальний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва не відрізняється від вокального розвитку вокаліста-виконавця й полягає у досягненні об'ємного (польотного звучання) голосу, резонаторного заповнення наявного голосового діапазону, вокальної опори, чистого інтонування, чіткої та виразної вокальної мови, логічного фразування, створення мовно-мелодичного малюнку у вокальному творі; розвитку та збагаченні тембру, який є одним із основним критеріїв голосу людини.

Наявність у студента вокального слуху, за допомогою якого проходить процес оцінювання якості співу, контроль, самоконтроль фонаційного процесу виступає

педагогічним інструментарієм у керуванні та коригуванні вокальним розвитком студентів. На його основі у майбутнього вчителя музичного мистецтва формуються основні слухові критерії, закладається фундамент оцінки вокального звучання, на якому надалі будується не лише вокально-технічне, але й художнє виховання у класі постановки голосу.

Стабільність системи вокальних відчуттів і вокально-слухових уявлень знаходиться у прямій залежності з подальшою самостійною вокально-педагогічною діяльністю. Проте, сам процес відбувається під час втілення вокально-технічних і виконавських завдань, які ставить педагог на заняттях, у самостійному творчому пошуку тощо. Наявність подібних об'єктивних характеристик, виявлення їх у співі студента, дозволяє говорити про набуття необхідних для майбутньої професійної діяльності умінь та навичок.

Отже, у процесі вокального навчання майбутній вчитель музичного мистецтва набуває глибоких знань, у цьому процесі відбувається його вокально-технічне вдосконалення. Завдяки формуванню вокального слуху в майбутнього учителя музичного мистецтва поліпшуються розумові здібності: пам'ять, спостережливість, мислення, уява, мова. Таким чином, під час вокального навчання відбувається становлення особистості майбутнього вчителя на ґрунтовних основах, згідно принципу розвиваючого навчання, пов'язаного з принципом науковості в їх органічному взаємозв'язку. Вокальний слух майбутнього вчителя музичного мистецтва, це здатність педагога-музиканта виконувати вокально-педагогічні дії на основі усвідомленого коригування власного вокально-виконавського процесу та забезпечення процесу якісного вокального розвитку вихованців на основі оволодіння вокально-теоретичними знаннями та комплексного усвідомленого вокально-слухового сприйняття. Тому всебічний розвиток вокального та вокально-педагогічного слуху майбутнього вчителя музичного мистецтва є одним із найважливіших завдань співацького процесу.

Література

1. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики /Лев Борисович Дмитриев // Изд. 2-е. – М.: Музыка, 1996. – 368 с.
2. Егоров А.М. Гигиена голоса и его физиологические основы. / А.М. Егоров. – М. : Гос. муз. изд-во, 1962. – 174 с.
3. Емельянов В.В. Развитие голоса: Координация и тренинг /Виктор Вадимович Емельянов. – СПб. : Изд-во Лань, 2000. – 190 с.
4. Морозов В.П. Вокальный слух и голос / В.П. Морозов. – М. – Л. : Музыка, 1965. – 88 с.
5. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу: [навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу] /Юрій Євгенович Юцевич. – К. : ІЗМИ, 1998. – 160 с.

УДК 378.011.3 - 051:78

У Сінмей

ТВОРЧО-СПОНУКАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається процес підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва. Актуальність дослідження проблеми цієї підготовки обумовлена ще не вирішеними питаннями спадкоємності та наступності у підготовці педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; не визначеними функціями, принципами, підходами, змістом, формами та методами підготовки студентів магістратури; протиріччями між провідними інноваційними пошуками у визначенні змісту і технологіями навчання у вищій школі й недостатнім їх усвідомленням та науковим і методичним забезпеченням. В роботі окреслені основні функції підготовки фахівців магістерського рівня, де творчо-спонукальній функції відводиться першочергове значення.

Ключові слова: функція, процес підготовки, магістр музичного мистецтва.